

ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗА APA STYLE

Юрій Левченко,

кандидат історичних наук, завідувач відділу
інформаційно-бібліографічної роботи
Наукової бібліотеки НПУ ім. М. П. Драгоманова,
e-mail:hjcsj@i.ua

Стиль Американської психологічної асоціації (далі – APA style) бере початок з 1929 р., коли були опубліковані інструкції для авторів Психологічного Бюлетеня (англ. Psychological Bulletin) Американської психологічної асоціації (англ. American Psychological Association) щодо написання і оформлення наукових праць. У 1952 р. був виданий «Посібник з публікації Американської Психологічної Асоціації (англ. Publication Manual of the American Psychological Association), який містив розширенні рекомендації для авторів щодо APA style. Станом на 2020 р. цей посібник отримав сьоме уточнене та доповнене видання, що детально розкриває правила написання, оформлення та публікації наукових праць.

В Україні він набув поширення в 2017 р. коли Міністерство освіти та науки розпочало інтеграцію української науки у світову систему наукової комунікації та боротьбу за дотримання академічної доброчесності. Наказом Міністерства № 40 (від 12. 01. 2017) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» окремі елементи (бібліографічний опис) APA style почали активно впроваджувати в оформленні вітчизняних наукових праць [1]. Щоправда перші публікації про APA style були видані ще у 2016 р. [2, 3]. У наступні два роки (2017–2018) з'явилися методичні рекомендації, що адаптували окремі

елементи стилю – бібліографічний опис, референс, цитування та посилання до українських публікацій [4, 5, 6].

У 2018 р. Міністерство освіти та науки видає наказ № 23 (від 15. 01. 2018) «Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України», відповідно до якого наукові журнали та збірники у дворічний термін мали адаптуватися до міжнародних вимог [7]. Як наслідок, кожне наукове періодичне видання зобов'язане мати: номер ISSN, індекс DOI, власний веб-сайт, забезпечення незалежного рецензування, фахово-якісний склад редколегії. Під оновлення також потрапили вимоги щодо оформлення статей. Згідно з ними, вони повинні мати якісне оформлення – логічну структуру, метадані, індекс DOI, пристатейну бібліографію та референс (References). Детальніше зупинимось на останньому.

У пам'ятці «Міжнародні вимоги до представлення наукових публікацій» вказано «Для активного включення статей наукового фахового видання в обіг наукової інформації та коректного індексування публікацій наукометричними системами необхідно після наведення списку використаних джерел у кожній публікації наводити блок References, який повторює список джерел з латинським алфавітом, та наводить список кириличних джерел у транслітерованому вигляді. Крім того цитування у блоці References повинні бути оформлені за міжнародними стандартами» [8, арк. 9]. Для прикладу в пам'ятці був запропонований APA style (APA Style Reference Citations), що й призвело до поширеного застосування APA style у наукових журналах та періодичних збірниках. Тому, зараз можна зустріти статтю, список використаної літератури якої оформлений за ГОСТ 7.1:2006 або ДСТУ 8302:2015, а після нього – References оформлений по APA style. Отже, наукова стаття має два варіанти одного і того ж списку використаної літератури, тільки оформленого двома різними способами.

Варто наголосити, що APA style – це самостійний стиль оформлення наукових публікацій, створений для використання

в англомовному науковому середовищі. Список використаної літератури має конкретну назву – Список посилань та має власні правила укладання: список не нумерується; формується за алфавітним принципом для всіх типів видань (архівних документів, книг, статей, інтернет-публікацій тощо); бібліографічні описи всіх типів видань мають містити усі реквізити, необхідні для пошуку вказаного джерела інформації; міжрядковий інтервал – подвійний; кожен бібліографічний опис вирівнюється по лівому краю рядка; якщо опис займає декілька рядків, тоді наступні вирівнюються з відступом 1, 25 см [3, с. 42–43; 5, с. 77].

APA style використовує систему цитування «автор – дата» за якою цитата вказана у тексті направляє читача до Списку посилань, і визначає роботу за автором та датою публікації. Якщо використана іноземна праця написана не латинським (кириличним, арабським, індійським, китайським) алфавітом тоді здійснюється транслітерація її бібліографічного опису, щоб вона посіла відповідне місце у Списку посилань за алфавітом. Для цього встановлені конкретні правила її здійснення:

- прізвище автора та його ініціали наводяться відповідно до правил транслітерації;
- прізвища та ініціали авторів, що вказані латинським шрифтом подаються в оригіналі без транслітерації;
- назва наводиться відповідно до транслітерації, а після неї в квадратних дужках вказується переклад англійською мовою;
- для англомовних видань або їх перекладів використовується оригінальна назва;
- у назві місць видання, видавництв та організацій, що здійснили видання, наводять відповідно до правил транслітерації (однак, якщо вони мають офіційну англомовну назву, то її вказують без транслітерації);
- у кінці кожного посилання у квадратних дужках вказується мова оригінального тексту – [in Ukrainian] або [in English][4, с. 3–4].

В Україні цей елемент APA style перенесений незмінно у вигляді референсу (References), тобто без адаптації до вітчизняних умов оформлення наукових статей. Якщо за три роки бібліографи та науковці зуміли адаптувати бібліографічний опис, посилання та цитування за APA style до українських вимог оформлення наукових праць, то подібної адаптації має зазнати і укладання списку використаної літератури.

Беручи за основу схему та правила здійснення транслітерації за APA style пропонується розробити правила транслітерації для вітчизняних наукових праць. Відповідно, тоді непотрібно буде у наукових статтях дублювати список використаної літератури транслітерацією (та називати його References), а списки використаної літератури (Список посилань у дисертаціях) можна буде оформити єдиний для вітчизняних та іноземних праць за алфавітом.

Для початку, розглянемо та пояснимо схему вигляду бібліографічного опису за APA style:

Автор. (Дата). *Назва*. Джерело.

Автор – Прізвище, ініціали автора (ів) або за їх відсутності назва організації, відповідальної за видання документа, або редактори та укладачі.

Дата – Рік або дата видання документа.

Назва – Назва; відомості, що стосуються назви; паралельна назва (за наявності); ініціали та прізвища редакторів, перекладачів, укладачів, упорядників, авторів-укладачів та інших відповідальних за видання; відомості про видання документа.

Джерело – місце видання; назва видавництва (для книг); інформація про місце знаходження статті у документі (для статей) [9].

У транслітерованій праці схема бібліографічного опису наступна:

Автор. (Дата). *Транслітерована назва [Англомовна назва]*.

Джерело. [Мова оригінального тексту].

Згідно оригінальної схеми стилю пропонуємо український (кириличний) варіант схеми транслітерації бібліографічного опису з латиниці на кирилицю:

Автор. (Дата). Транслітерована кирилицею назва [Український переклад].

Джерело. [Мова оригінального тексту].

Для більш кращого розуміння схеми транслітерації бібліографічного опису за APA style українською мовою пропонуються дзеркальні правила з латиниці на кирилицю:

- прізвище автора та його ініціали наводяться відповідно до правил транслітерації;
- прізвища та ініціали авторів, що вказані кириличним шрифтом подаються в оригіналі без транслітерації;
- назва наводиться відповідно до транслітерації, а після неї в квадратних дужках вказується переклад українською мовою;
- у назві місць видання, видавництва та організацій, що здійснили видання, наводять відповідно до правил транслітерації (однак, якщо вони мають офіційну назву кирилицею, то її вказують без транслітерації);
- у кінці кожного посилання у квадратних дужках вказується мова оригінального тексту – [Англійською] або [Французькою].

Відповідно, транслітерована за цими правилами іноземна праця без проблем займає відповідне їй в алфавітному списку використаної літератури, як це прийнято в APA style.

Однак, запропонований варіант укладання списку використаної літератури при оформленні вітчизняних наукових праць натрапляє на дві основні перешкоди. Перша – стереотипне сприйняття APA style, як виду оформлення бібліографічного опису, посилань та цитувань. Це пояснюється тим, що ці елементи APA style були введені наказами Міністерства освіти та науки України для їх використання в оформленні наукових робіт. У свою чергу, більшість українських науковців механічно оформлюють свої статті відповідно вимог журналів, не задумуючись, що це за стиль,

яке його призначення та як він використовується. Друга перешкода, технічна – відсутність в українській науці чітких правил здійснення транслітерації з латиниці на кирилицю. Постановою Кабінету Міністрів України № 55 (від 27.01.2010) «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» офіційно таграматично правильно транслітерація в Україні здійснюється лише з кирилиці на латиницю, а не навпаки [10]. Звісно, існують онлайн конвертори, що здійснюють транслітерацію з латиниці на кирилицю, однак якість їх транслітерації викликає сумнів [11, 12].

Отже, в Україні правила APA style застосовуються частково при укладанні списку використаної літератури для наукових статей. Так, транслітерація використовується у References, що у транслітерованому вигляді (на латиницю) дублює список використаної літератури. Насправді, транслітерація в APA style використовується для бібліографічних описів іноземних праць надрукованих не латинським шрифтом, щоб він (після транслітерації) зайняв належне місце в алфавітному списку посилань. Також, часто ігноруються правила APA style з укладання списку використаної літератури (нумерація списку, міжрядковий інтервал, відступ – 1. 25 см), коли бібліографічні описи у списку оформленні за APA style.

Враховуючи, на обмеженні знання українських науковців про APA style (бібліографічний опис, посилання, цитата) та відсутність офіційної україномовної транслітерації з латиниці на українську мову правила APA style щодо укладання списку використаної літератури у вітчизняних публікаціях поки застосовуватись не можуть.

Використані джерела:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України. № 40 від 12.01.2017. Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України : [сайт]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17> (дата звернення : 09.10.2020).

2. Каракатсаніс Т. В. Вимоги до наукових публікацій з педагогіки в міжнародних англомовних рецензованих виданнях / Т. В. Каракатсаніс // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах : зб. наук. праць. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. – Вип. 51. – С. 164–173.

3. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : метод. рек. / авт.-уклад. : О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редкол. : В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – 117 с. – Режим доступу : http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/International%20style%20citations_2017.pdf?id=d1b22a28-96eb-4ca4-9ac7-8e29a393b9fb (дата звернення : 09.10.2020).

4. Оформлення списку бібліографічних посилань до наукової роботи. Стиль Американської психологічної асоціації (APA Style): методичні рекомендації / уклад. : В. В. Степико, С. Г. Винокурова ; Київський національний університет культури і мистецтв ; Наукова бібліотека. – Київ, 2018. – 14 с. – Режим доступу : http://lib.knukim.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/10/APAstil_vs_DSTU-2015.pdf (дата звернення : 09.10.2020).

5. Болкотун З. А. Стандарти оформлення бібліографічних посилань / З. А. Болкотун // Наука України у світовому інформаційному просторі. – 2018. – Вип. 15. – С. 73–79.

6. Рекомендації з оформлення бібліографічних списків літератури за міжнародними стандартами / уклад. А. Савенко. – Чернівці : НБ ЧНТУ, 2017. – 35 с. – Режим доступу : [http://library2.stu.cn.ua/Files/downloadcenter/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%D1%83%20\(1\)-ilovepdf-compressed.pdf](http://library2.stu.cn.ua/Files/downloadcenter/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%D1%83%20(1)-ilovepdf-compressed.pdf) (дата звернення : 09.10.2020).

7. Наказ Міністерства і освіти України. № 32 від 15.01.2018. Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України : [сайт]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18#Text> (дата звернення : 09.10.2020).

8. Лобузїна К. В. Фахові видання НБУВ : міжнародні вимоги до представлення наукових публікацій (пам'ятка редактору наукового фахового видання) [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : [сайт]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/201503_basicpage_files_mat/journal_memory.pdf (дата звернення : 09.10.2020).

9. Basic Principles of Reference List Entries [Electronic resource] // APA Style : [website]. – Режим доступу : <https://apastyle.org/style-grammar-guidelines/references/basic-principles> (дата звернення : 09.10.2020).

10. Постанова Кабінету Міністрів України № 55 від 27.01.2010. Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України : [сайт]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення : 09.10.2020).

11. Стандартна українська транслітерація : [сайт]. – Режим доступу : <http://translit.kh.ua/> (дата звернення : 09.10.2020).

12. Zakon.kz : [сайт]. – Режим доступу : https://www.zakon.kz/perevod_na_latinicu.html (дата звернення : 09.10.2020).